

Værfts - Magazinet

Nr. 3

Oktober 2008

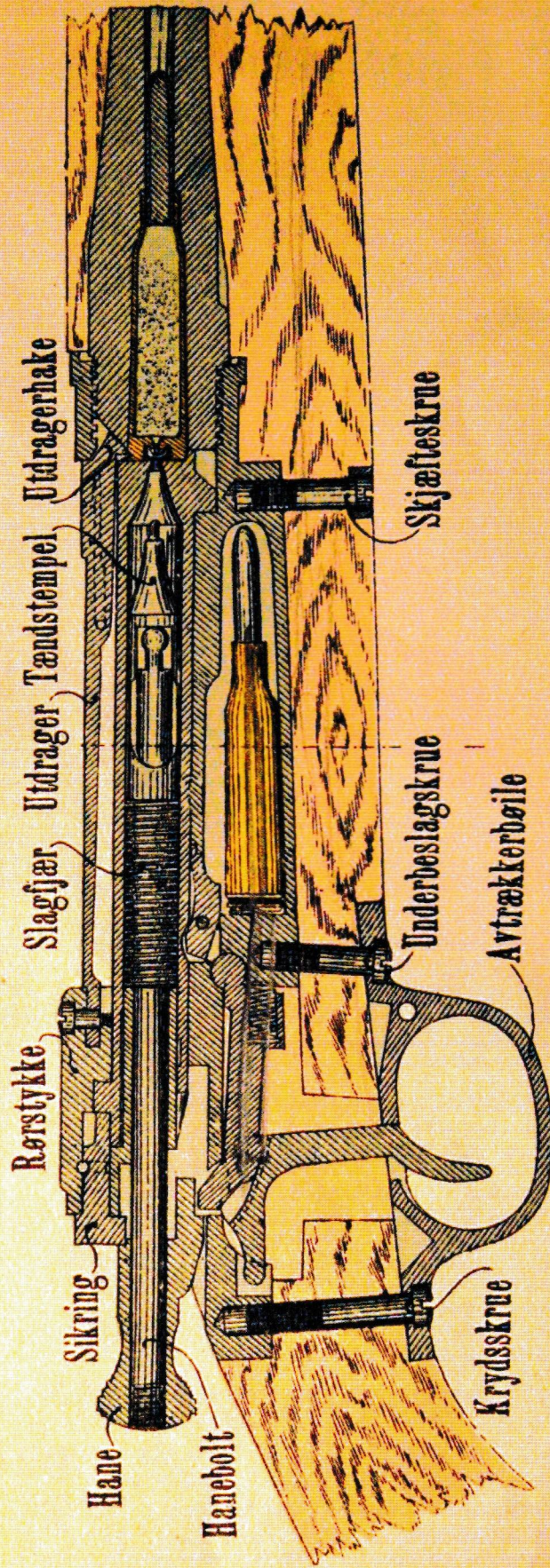
7. årgang

Fredriksovern Værfts Venner

Fig. 2.

Fredriksvern Verfts Venner

Foto forside:

Klapptelegrafen nyåpnes sommeren 2008. Signalbestyrer Finn Otterstad gir mannskapene Hans Støvern og Olav Dalen ordre om å heise flagget etter salutten den 7. juni 2008 kl. 12.00. Foto: FVV.

Foto tittelblad:

Kadettbading ca. 1900, hvor kadettene lot seg kaste i sjøen med full uniform. Foto. Stein Høibos fotosamling.

Innhold:

Formanden har ordet	4
Sjøløytnant Merry	5
NIKE-bataljonen	11
Den østnfjeldske kysttelegraf	14
Foreningsnytt	18
Klipp fra arkivet	19
Sprenggranaten	20
Instruksjonsbok	22

I redaksjonen:

RUNE SØRLIE
ERLING HALVORSEN
JAN SCHIPSTEDT
SVENN DVERGASTEIN
PUTTE SOLBERG

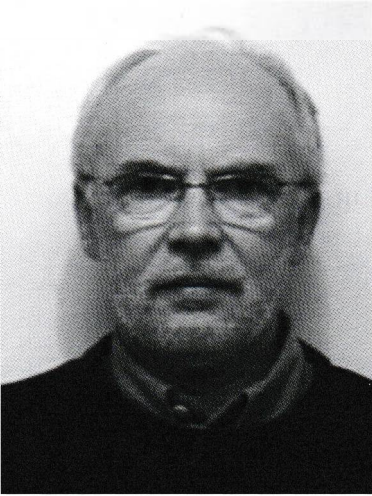
Redaktør

Fotograf
Fotograf

Medarbeidere i dette nummer:

PER INGE OLSEN,
FINN OTTERSTAD,
ERLING HALVORSEN

Formanden har ordet

Selv om årets sommer blir stående som en høydare sammenlignet med 2007, er det nesten utrolig hvor lenge denne høsten allerede har vart. Første august var det nesten som om noen skrudde av lyset, og siden har det vært relativt mørkt. Men her kommer et lysglimt – Verftsmagazin nr 3 dette året !!

Sommeren vi har lagt bak oss var preget av stor aktivitet for FVV. I perioden for "Glade dager i Stavern", som i år strakk seg fra 21. juni til 3. august, var det kun på tirsdager og fredager vi ikke hadde programfestet aktivitet. I tillegg kom alle guidede turer.

Det er sommeraktiviteten med museumsåpent og alle guidingene som gjør at vi innfrir den viktigste del av vår formålsparagraf nr 1, ... *"formidle kunnskap om nasjonale kulturminners historiske og kulturelle betydning"*.

Våre to museer har hatt ca 1600 besøkende hver, og det er ikke dårlig. Det er selvfølgelig slik at noen stikker innom for både andre og tredje gang, men hovedtyngden er nye gjester. Det har vært riktig å slutte med inngangspenger. For det første har besøkstallet økt, men samtidig ser det ut til at flere handler med seg en brosjyre eller en annen gjenstand når det ikke er noen inngangsavgift. Apropos salg. Den nyetablerte "vertsfunksjonen" i Hovedvakta har vært et flott utstillingsvindu for verftet, men også et sted med mange kjøpelystne besøkende. FVV har solgt flere bøker, krus og brosjyrer her på en sesong, enn hva vi har gjort på flere år i museene. Det betyr at vi treffer et større publikum i Hovedvakta enn i museene våre. En av årsakene er vel at Hovedvakta er åpen hver dag – hyggelig er det i alle fall !

Et nytt innslag i sommer var framvisning av filmen

"Mysteriet Den Grå Damen". Det var ikke veldig mange besøkende i løpet av de tre forestillingene, men de som møtte opp fikk valuta for pengene og synes det var både spennende, artig og litt lærerikt.

Som i fjor arrangerte vi i faste guidende turer fra Hovedvakta på mandager. Dette er jo et sjansespill med hensyn både til vær og interesse. Årets guider hadde ikke mange nysgjerrige, så det spørres om denne aktiviteten er noe vi skal fortsette med, men det får evalueringen av totalaktiviteten si noe om. Som en oppfølger fra sist år, forsøkte vi også i år to kveldsvandring, med vafler og kaffe i Kadettbrakka etter endt runde. Interessen blant publikum var litt varierende, men større enn på de ordinære mandagsturene.

For første gang skulle vi gjøre Kommandantboligen tilgjengelig for publikum. Det manglet ikke på forventninger om innrykk fra vår side, men også her sviktet tildels publikum. Totalt var det 29 betalende de to kveldene vi hadde åpent. De frammøtte var svært fornøyde. Kongesalen var oppstartsted, og med muserende i glassene og kanapeer og jordbær ved siden av, var det klart for både en generell orientering om livet i boligen og dens historie, samt en rolig rundtur inne i og rundt bygningen. Vi får se om dette er et tilbud som skal videreføres, muligens med mindre andel servering og dermed til en noe lavere pris.

Som tidligere år er det stor pågang for å få omvisning på verftet av turoperatører som er innom Stavern på en kort visitt, eller som har avsatt en hel dag til å besøke byen vår. Også i år har henvendelsene vært mange, og ca 35 oppdrag er gjennomført. Totalt har vi med andre ord utført en betydelig jobb, *og jeg takker alle involverte for den dugnadsinnsatsen som er nedlagt i løpet av sommeren!!!*

Relatert nevnte formålsparagraf er også det som har foregått i FVV's regi i perioden 1 – 10 september, et svært vesentlig bidrag. Vi har formidlet historie og guidet alle 9. klassinger i Larvik kommune. Totalt betyr det at ca 530 elever fra lokalsamfunnet har fått 2 timers intensiv innføring i hva Fredriksvern verft har vært - plassert i historisk perspektiv - og veien fram mot dagens aktivitet. Personlig mener jeg dette er det aller viktigste vi gjør, for her gir vi vår egen ungdom lokal kulturhistorie som er så "til å ta og føle på", at selv ungdomsskoleelever ikke glemmer. Jeg tror vi i regi av "Kultursekken" skaffer oss mange kommende ambassadører til et av kommunenes flotteste levende kulturminner. Takk også til dere som her gjorde en formidabel innsats noen hektiske dager.

Som flere av dere vil huske er det et stort arbeid på-

gående i Kadettbrakkka. Vi gjør et svært tappet forsøk på å dataregistrere/digitalisere alle gamle negativer og bilder fra fotoarkivet til LSS. I tillegg ble det ved avslutningen av den militære tilstedeværelsen i Leiern tatt vare på en mengde reglementer og dokumenter av forskjellig slag. Som om ikke det var nok, har vi av venner og kjente i nærområde fått overlevert mange reglementer, bøker og tidsskrifter samt små og store gjenstander til våre museer. Det er hyggelig at ting blir levert oss, for mye kan benyttes, selv om ikke alt kan finne sin plass i en utstillingsmonter. Alt vi får blir registrert, og vi har eget lager for ting som ikke enda er benyttet. Så dermed er oppfordringen gitt – er det flere som har ting liggende med en historie fra livet i Leiern - tar vi gjerne imot. I motsetning til politiets våpenamnesti og anonymitet, kan det hende vi skriver om deg i Verftsmagazinet om du kommer med mye av interesse !! Den beste dagen å levere på er mandager utover høsten (kl 1000 -1400) i Kadettbrakkka. Der møtes mange til en prat og en kopp kaffe, samtidig som man gladelig hjelper de to som jobber for oss – Svein Johan Andersen og Per Inge Olsen – med å gjenkjenne personer på bilder! I den sammenheng må jeg også nevne Jahn H Schipsted, som hver mandag kommer for å hjelpe de to nevnte med arkivering. Hjertelig takk Jahn for den jobben du gjør!

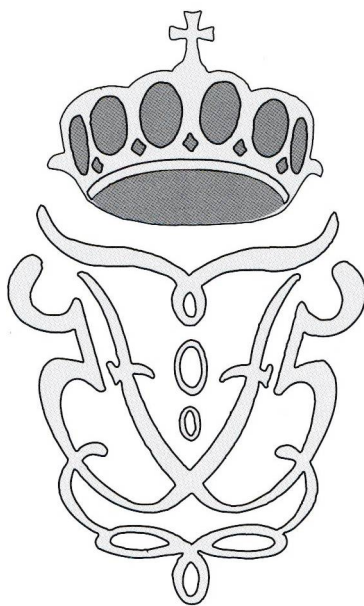
Prosjektet med dataregistrering og digitalisering har jo innværende år blitt finansiert ved omstillingsmid-

ler vi fikk fra Larvik kommune, stort kr 129 000. Prosjektarbeidet er tidkrevende og mengden materiell som skal registres er formidabel. Derfor søkte vi Vestfold fylkeskommune om kr 130 000 i støtte til videre- og slutføring av prosjektet i 2009. Vi nådde dessverre ikke opp i konkurransen mht tildeling. Det vi dermed har gjort, er å sende et brev til Forsvarsstaben og anmodet om kr 50 000 i støtte for den dokumentasjonen vi gjør, relatert Luftforsvarets historie i Stavern. Svaret vi har fått fra Forsvarsstaben er at man ser med velvilje på vår søknad, så vi regner faktisk med at vi får summen vi har anmodet om. For å få fullført det vi har igangsatt på en skikkelig måte neste år, bør foreningen selv betale resten av kostnaden, dersom det ikke dukker opp en snill bidragsyter.

Det er tid for Høstutstilling i Stavern. Årets arrangement foregår i helgene 4-5 og 11-12 oktober, og FVV tar mål av seg til å holde museene åpne på lørdagene og søndagene. Vår utrettelige koordinator Kjell Bugge vil komme med en henvendelse til aktuelle guider/ museumsvakter, og jeg er sikke på at vi klarer å bemanne i aktuelle åpningstider.

HA EN FARGERIK HØST ALLE SAMMEN !!

Terje Skjølberg

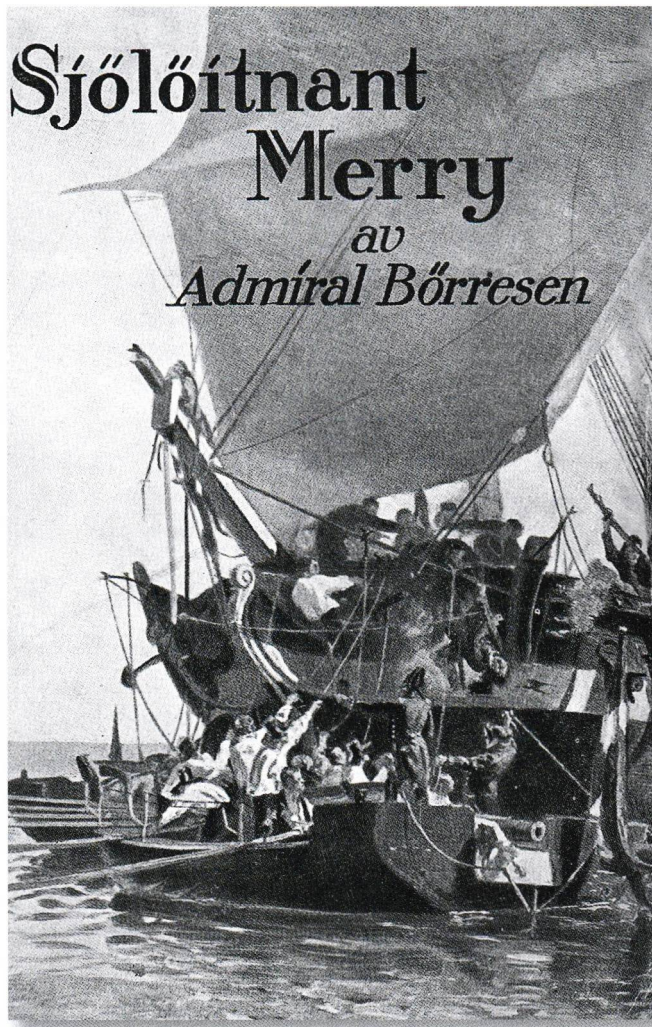

Sjøløytnant Merry

En historisk fortelling av Admiral Børresen

Tilpasset Værftmagazinet av Rune Sørli

Del X

Katastrofen

Vi løp for fulle, men temmelig fillete, seilte ut fra kysten og fra fortets kanoner; forre bramstang hang og slang melankolsk i barduner og vant, den var rammet av en kule fra hollenderne.

Etter en stunds forløp fikk vi i horisonten se et orlogskip komme opp østenfra og stå inn mot oss. Det hadde sitt nummerflagg oppe, og signalkadetten, den ene av Fraserne, melte, at det var den engelske slupp "Pelican", som tilhørte blokadeeskadren.

Kaptein Mac, som i dype og øyensynlige ubehagelige tanker; han tenkte vel på den rapport over ska-

den, han skulle skrive til eskadresjefen, disse fordømte tvillingenes onkel, - hadde vandret opp og ned på skansen, stanset foran signalkadetten.

Han tilkastet ham et mistroisk blikk.

- Beklager, Sir, sa Fraser medlidende med et mildt bedrøvet smil mens han la til – at vi skal hilse på eskadren i denne bedrøvelige forfatning., mens han pekte opp mot bramstangen.

Sjefen vendte ham ryggen.

Han likte ikke henvisninger til skaden, og synes nok han så et glimt i kadettens øyne, som han mistenkte for skadefryd.

- Se å få den bramstangen ned!, brølte kapteinen opp mot fortoppen og knyttet neven mot formannen i forre mers, som nettopp strevet med å få tak i stangen, hver gang den i de svære dønninger slingret inn mot vantet, før en ny slingring til den annen side slengte den langt ut i luften igjen – den holdt på å rive et par toppgaster med seg.

De måtte i hast slippe taket og vente på neste overhaling.

- Klyverbommen er også knekket, meldte nestkommanderende, idet han kom akterover.

- Den sleper i vannet og hugger i stevnen i disse dønninger, og jeg ber om å få dreie bi for å få den opp, la han til.

Kaptein Mac verdiget ham ikke et blikk.

- En nesestyver, sa signalkadetten trist, han tok til luen og trakk på den ene skulder.

- En revnet klyver, sa den annen Fraser deltagende.

- Vil De kalle alle offiserer akterut!, ropte kapteinen i en truende mine til nestkommanderende – jeg ønsker å tale med dem alle, før vi støter til eskadren.

Det gleder meg, tenkte jeg; han vil forsøke å rettferdiggjøre sitt uheldige angrep på Fort Fykes.

Endelig går han i seg selv.

Krigsartiklene

Kaptein Mac gikk raskt ned i sin kahytt og kom etter en stunds forløp opp igjen med en bok i hånden. Han stanset foran rekken av offiserer, idet han svingte boken nedover geleddet.

Man efterligner „Pelican“s manøvrer i enhver detalj.

Vi kjente den igjen; det var krigsartiklene.

Vi hadde hatt anledning til å se den flere ganger før, og som det så ofte er med medikamenter, de mister sin virkning ved å bli brukt for ofte.

- Mine herrer offiserer, sa han, og spesielt henvender jeg meg til nestkommanderende – han kastet et bistert blick opp mot høyre fløy, - og kadettene Fraser, ropte han, mens blikket vandret truende nedover til venstre fløy – jeg har ved flere anledninger merket at det mangler disiplin på dette fartøy, og alvor i tjenesten (dette til Fraser-tvillingene, som satte opp et høyst forbauset ansikt).

- Mine ordre må nøyaktig etterleves, selv om det koster en bramstang og en klyverbomb, sa han.

Han kastet et vredt blick til nestkommanderende.

- Løytnant Merry handlet for en gang skyld fullstendig korrekt.

Han så ned på tvillingene, som sto ærbødige med luen i hånden – men de stirret ytterst interessert opp mot den ulykkelige bramstang, som nettopp i en voldsom rulling klasket inn mot mersestangen.

- Der fikk de tak i den!, ropte den ene begeistret og svingte med luen.

- De slapp den igjen!, ropte tvillingbroren, mens skipet kastet seg med rykk over til den annen side – og satte luen flott på skakke, men rev den av igjen, da han fikk se kapteinen spruttende av vrede stirre ned på ham.

Kapteinen hadde fullstendig mistet mælet, og gispet etter ord, mens hele geledet ble stående og svinge frem og tilbake i rullingene parallelt med bramstangen, hvert øyeblikk i fare for å miste balansen.

Heldigvis ble stillheten avbrutt av ordonnansen på halvdekket, som tok til luen og pralet; Signaler fra "Pelican"!

Smigret

Signalkadett Fraser, som synes at høytideligheten begynte å bli kjedelig, sprang opp på halvdekket for å avlese signalet og vendte straks etter tilbake med et vennlig smil til kaptein Mac.

- Kapteinen på "Pelican" ønsker å se vår kaptein om bord hos seg til middag, meldte han.

Der gikk et behagelig grin over kaptein Macs ansikt; han følte seg smigret, for han pleide ellers aldri å bli invitert til sine kollegaer. Men kapteinen på "Pelican" var nysgjerrig å få høre de siste nyheter hjemmefra.

- Vil De gjøre min gigg klar, sa Mac meget høflig til meg som vakthavende offiser, ennå med et dalende smil på leppen, og de, mine herrer offiserer, kan trede av; vi vil fortsette denne konversasjon, når jeg er tilbake, la han til.

Men så var det som om vreden grep ham, og han

hevet stemmen, så toppgastene kikket ut over merseranden: - Men mine herrer vil huske på at jeg krever mine ordres utført bokstavelig – til minste detalj!, hvinte han, og la til: - som disse krigsartikler forutsetter – under dødsstraff!

Så gikk han ned under le.

Tvillingene klemte seg om halsen og stakk tungen ut som for å antyde at ordet dødsstraff formodentlig ved hegning, hadde gjort inntrykk på dem.

Jeg var glad kaptein Mac ikke så det.

Mens hans gigg ble gjort klar med sine fire roere, ble vi alle stående på skansen for å mønstre ved fallrepet, når han gikk fraborde, og det varte ikke lenge før han kom opp igjen i full uniform. Sinnet sto enda i tydelige trekk å lese i hans ansikt, da han uten å besvare vår hilsen passerte langs rekken av offiserene og stanset ved nestkommanderende.

- Jeg beholder gigen, mens jeg er om bord i "Pelican", sa han og kastet et listig blick nedover geledet – han tenkte øyensynlig på hendelsen på kysten av Afrika, da han var blitt stående natten over blant røvere og apekatter; nå ville han ikke risikere ikke å bli avhentet; og De har nøye å gi akt på "Pelicans" manøvrer og følge dem – i alle detaljer, la han truende til.

- Vel, herr kaptein!

- Og se så å få den klyverbommen inn!

Så gikk Mac langsomt og verdig ned i gigen og rodde om bord i "Pelican", som snart etter braste fullt og stod utover.

Vi fulgte dens manøvrer og lå snart på samme kurs, men da vi under fortets ild hadde mistet en del av vår seilføring, og skroget dessuten øyensynlig hadde fått en eller annen lekkasje, sannsynligvis forårsaket ved klyverbommens støt mot stevnen, begynte vi straks å sakke akterut.

Alle kikkerter holdtes stadig rettet mot den foran seilende slupp for å holde øye med den minste detalj i dens manøvrer, for kapteinens siste ord hadde gitt oss den ide, at han tenkte å spille oss et puss ved en eller annen listig manøvrer, som vi ikke kunne eller fant det nødvendig å etterligne.

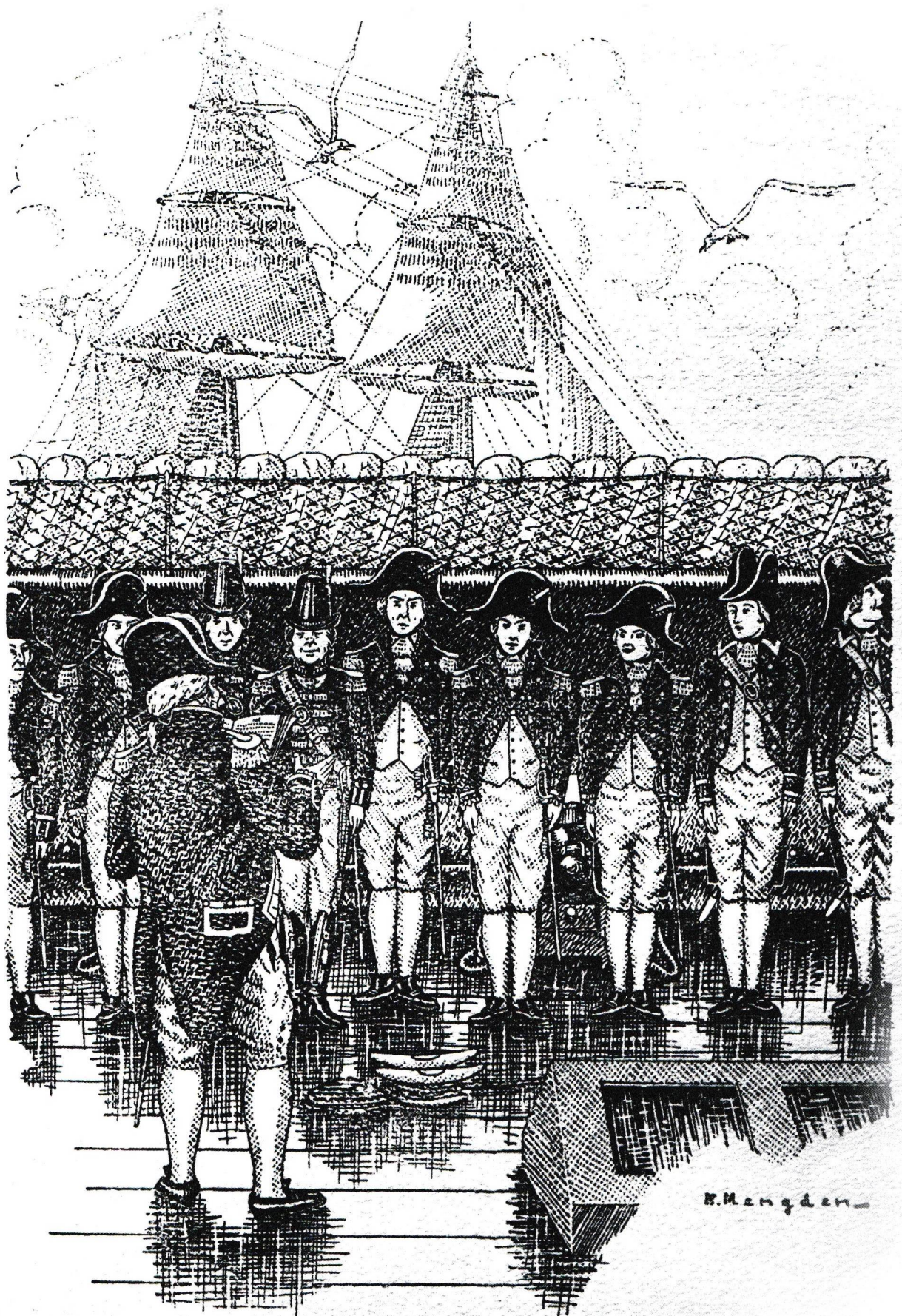
Da vi så en mann entre opp til "Pelicans" stotopp for å klare vimpelen, sendte vi også en av våre toppgaster opp, skjønt vår vimpel var holdt klar!

Mot mørket

Da vi hadde seilt slik noen timer og sakkert ganske langt akterut, luffet "Pelican" plutselig i vinden, så den kom til å ligge tvers av vår kurs, og braste så bakk.

Vi etterlignet da straks manøveren, svingte til samme kurs og braste bakk, hvorved vi fikk den tvers om styrbord og ganske langt av.

Etter noen tids forløp braste "Pelican" fullt og stakk bidevind vestover. Vi undredes på hva denne manø-

Kaptein Mac leser op krigsartiklene.

veren skulle bety, men gjorde øyeblikkelig det samme, således at begge fartøyer kom til å løpe på parallelle kurser for styrbord halser, side om side, men temmelig langt fra hverandre.

Det var temmelig mørkt – mørket faller hurtig på under disse breddegrader – og det varte ikke lenge, før det ble vanskelig å skille det til luvart værende fartøy.

- Jeg undres hvilket puss han nu vil spille oss, bemerket nestkommanderende henvendt til offiserene som var samlet omkring ham.

- Han vil vel bli om bord i "Pelican" å se om vi følger ham i mørket, lo en av karene.

- Middagen har kanskje vært vel livlig, sa en av Fraserne.

- Håper de ikke har en papegøye om bord i "Pelican", sa en annen.

Men jeg leste i hans øyne at han slett ikke hatt noe i mot om det hadde vært en sådan papegøye der om bord, og som kanskje kunne ført kaptein Mac på vannet.

- Vi skal i hvert fall holde kloss i vinden og se om vi kan komme opp under "Pelican", så nær som mulig, sa nestkommanderende.

Men etter en halv time hadde vi tapt "Pelican" av sikte på luv baug, og da det atter begynte å lysne av morgenkvisten, var sluppen ikke å øyne noe sted, skjønt vi gjennomsokte horisonten øverst fra salingen.

Hvor er kapteinen?

Da vi neste påfølgende dag melte oss til eskadresjefen, hadde de imidlertid intet hørt fra verken "Pelican" eller om kaptein Mac og hans gigg, hvoretter vi gikk til ankers på den oss anviste plass, fulle av bange anelser om hva det nå ville skje, når Mac kom tilbake med sluppen, og hva straff han ville dømme oss til etter sine krigsartikler.

Neste morgen så vi en seiler stå inn mot vår ankerplass fra vest. Det var "Pelican" som styrte rett mot oss og braste bakk på en halv kabellengdes avstand aktenom oss. Alle offiserene var kalt opp på dekk og var fulle av forventning.

Vi kunne ikke se verken kaptein Mac eller hans gigg.

- Hallo!, praiet sjefen for den ankommende slupp, - kan jeg få tale med kaptein Mac?

- Kaptein Mac?, spurte nestkommanderende – er han ikke om bord hos Dem?

- Du store gud! – er han ikke kommet tilbake til Dere med giggen?

- Vi har verken sett ham eller hans gigg!

- Han forlot oss i giggen i forgårs aftens, da vi braste bakk!, ropte sjefen der om bord.

- Vi fulgte Dem bidevind ifølge kaptein Macs ordre og har ikke sett noen gigg!, svarte nestkommanderende.

Vi kunne se forferdelsen sto malet i sjefens ansikt, idet han vente seg om til sine offiserer, der sto i en gruppe på "Pelicans" skanse; han gav øyensynlig ordre til å bjerge seil og gå til ankers ved siden av oss. En stund etter kom han roende om bord.

- Han forlot oss strak etter solnedgang, sa kapteinen på "Pelican" når han entret oss.

- Vi så ingen gå fra borde, sa vår nestkommanderende.

Vi ble enige om å lette anker og sette kursen ut mot søken etter kaptein Mac og hans gigg.

Uten resultat.

Krigsrett

Da vi kom tilbake fra vår søken, ble det holdt krigsrett på eskadreskipet. Nestkommanderende ble dømt til avskjed fra tjenesten for manglende konduite ved å forlate sin sjef i åpen sjø.

De to tvillinger Fraser ble sendt om bord til sin onkel, eskadresjefen, som etter å ha hørt om deres mange spillopper bestemte seg til å skille dem ad, og sendte den ene til Jamaica, mens den annen ble beordret om bord på et fartøy, som skulle gå til Bermuda.

Jeg fikk ordre til etter en foreløpig reparasjon å seile vår brigge til Jamaica og avmønstre etter å ha avlevert briggen til verftet for å kjølhales og ettersees i bunnen. Reisen ble temmelig langvarig, for briggen var en dårlig seiler, og samme dag jeg kom, fikk jeg ordre til å embarkere på sluppen "Snar"!

Jeg ante ikke den gang hvilken forunderlig sjef jeg nå skulle tjenestegjøre under, og hvilke avgjørende innflytelse dette tokt skulle få på min skjebne.

Fra granater til raketter

(Kilde: Eiliv Jørgen Thorheim: NIKE-bataljonen - De første 25 årene)

NIKE-bataljonen

Sent på vårparten i 1959 rykket ca 200 befal og grenaderer inn i leiren i Stavern. De fleste av disse kom fra US Army Defense School i Fort Bliss hvor de hadde fått opplæring på NIKE-systemet.

Siden 1934 var det kanonluftvernet som hadde rådd grunnen i Stavern. Med disse karene og fra dette tidspunktet ble også rakettluftvern en del av artilleristenes hverdag.

Avdelingen fikk navnet " NIKE-bataljonens øvingsavdeling" og hadde som oppdrag å oversette amerikanske reglementer og utarbeide øvingsdirektiver for utskrevne mannskaper.

I løpet av juli måned samme året ankom også alt materiellet som disse mannskapene skulle betjene og mandag 17 august 1959 begynte monteringen av det utstyret som siden skulle bli den norske NIKE-bataljonen til forsvar av Oslo og det sentrale Østlandsområdet.

Øvingsavdelingen i Stavern avsluttet sitt arbeid 30 august 1959 og personellet ble fordelt på sine respektive tjenestesteder rundt Oslo.

Før alt dette kunne skje hadde det selvfølgelig foregått en rekke ting som bør nevnes.

I 1957 fikk Norge et tilbud fra USA om tildeling av materiell for en NIKE-avdeling, oppsatt med Ajax-raketter. Tilbudet kom i form av et memorandum dattert 12 februar fra sjefen for Den amerikanske våpenhjelpmisjonen i Norge.

USAs ambassadør – Mrs. Frances E. Willis med flere.

Norske militære myndigheter kom etter hvert til at rakettssystemet ville kunne erstatte det tunge luftvernet i Oslo-området. Det ble også vektlagt at det var viktig at Norge fikk styrte rakettråpene i bruk i forsvaret. Resultatet av disse betraktningene ble at Sjefen for Flyvåpnet anbefalte det amerikanske tilbudet og Forsvarsdepartementet fremmet forslaget for Stortinget.

Den 22 juni 1957 aksepterte Stortinget USA' tilbud. Allerede 23. november samme år ble tilbudet utvidet til å omfatte NIKE Universal System som satte systemet i stand til å benytte både Ajax-raketten og en ny og mye kraftigere rakett med betegnelsen Hercules. Dette tilbudet ble akseptert av Stortinget 3. juni 1958.

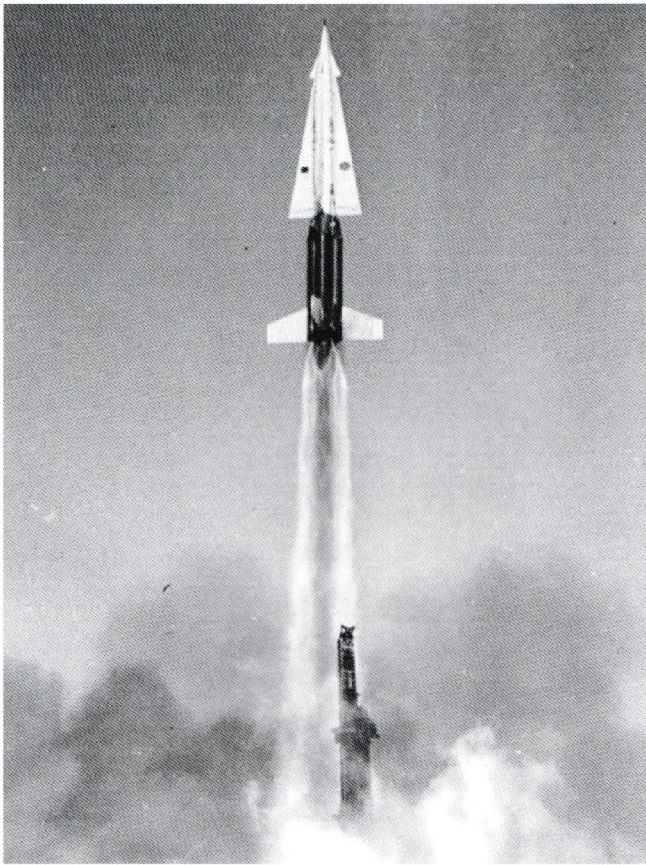
Formelt sett ble NIKE-bataljonen oppsatt på norsk jord 1. september 1959 og den spilte en vesentlig rolle i det norske luftforsvaret helt frem til 1991 da den ble nedlagt. Neste år er det 50 år siden bataljonen ble opprettet og siden styrte raketter ble en del av luftvernets stridsmidler - og dette er planlagt markert på behørig måte.

Finn Otterstad har, på vegne av jubileumskomiteen, skrevet følgende:

NIKE-Jubileum

Offisiell overlevering av NIKE-bataljonen fra USA til Norge ble foretatt på Asker batteri 9. Oktober 1959 av USAs ambassadør – Mrs Frances E. Willis - i nærvær av Forsvarsminister Nils Handal, Sjefen for Forsvarsstaben – generaløyntant Bjarne Øen, Sjefen for Flyvåpnet – generaløyntant Birger Fredrik Motzfeldt, Generalinspektøren og Sjefen for Luftvernartilleriet - oberst Leif Husjord og Sjefen for NIKE-bataljonen - oberstløyntant Øyvind Asbjørnsen. Tilbudet med betegnelsen "NIKE Universal System" som inneholdt både Ajax og den større og hurtigere Hercules raketten var vedtatt av Stortinget 3. Juni 1958.

Foruten i Asker ble NIKE-batterier stasjonert i Trøgstad, Våler og Nes på Romerike. Den norske NIKE-bataljonen var etablert på norsk jord – og operativ i april 1960. Med luftforsvarsraketter var en ny

*NIKE Hercules avfyrt fra Capo San Lorenzo i Italia 1988.
Foto: FVV*

tidsalder for luftforsvar innledet, av betydning for Norge under Den kalde Krigen.

Det amerikanske tilbudet om en NIKE-bataljon til Norge omfattet utdanning av operativt og teknisk personell nødvendig for oppsetting av bataljonen. Grunnstammen av operativt og – med en del unntak – teknisk personell fikk sin utdanning ved U S Army Air Defense School, Fort Bliss, Texas.

Befal til å gjennomgå NIKE-utdanning ble rekruttert fra Luftvernartilleriets oppsetninger. Mannskapene ble – etter søknad – uttatt fra årets vernepliktsmasse.

Tjenesteplikt ble pålagt for at NIKE-bataljonen skulle kunne beholde personellet i rimelig tid etter utdannelsen. Formannskapene hadde Stortinget på forhånd gitt hjemmel for verving av grenaderer i en treårsperiode under og etter utdannelsen. I august 1957 var utdannelsen i gang.

Foruten i Fort Bliss ble opplæringen gjennomført ved U S Army Engineer School i Fort Belvoir, Virginia, U S Army Signal School i Fort Gordon, Georgia og ved U S Army Ordnance Guided Missile School, Redstone Arsenal, Alabama. De langt fleste av bataljonens operative og tekniske personell

fikk sin utdanning ved Fort Bliss. Her ble befal og mannskaper dyktiggjort for tjeneste ved batteriene, i bataljonsstaben og ved bataljonens operasjonstropp.

Skarpskyting med Ajax og Herkules raketter fra McGregor Missile Firing Range i New Mexico var avslutningen på NIKE-bataljonens utdanning i USA, gjennomført i tide til at personellet kunne feire 17. Mai 1959 sammen med norskamerikanere og andre nordmenn i Brooklyn – før kursen ble satt hjemover til Norge.

Gjennomsnittskarakterene oppnådd ved U S Army Air Defense School var 91,76 % som var over gjennomsnittsprestasjonene ved skolen. Dette ble bemerket av Sjefen for Luftforsvaret slik:

”Sjefen for Luftforsvaret vil gi uttrykk for sin anerkjennelse overfor det personell som på denne måte har bidratt til å heve Luftforsvarets omdømme innen NATO.”

Under det amerikanske våpenhjelpprogrammet ble det fortsatt sendt operativt og teknisk personell til USA for NIKE- utdanning. Selv etter at våpenhjelpen opphørte, ble det – om enn i mindre målestokk – utdannet NIKE – personell ved amerikanske skoler. Fra 1965 ble utdanning av operativt og teknisk personell etterhvert gjennomført i Norge – og i samarbeid med Danmark. Den grundige utdanning og opplæring av operativt og teknisk personell i NIKE-bataljonen har vært av uvurderlig betydning for evaluering av lavforsvarsrakettssystemer til Luftforsvaret, etablering av miljø og bemanning i forbindelse med innføring av Norwegian Adapted Hawk(NOAH)- og NASAMS-oppsetninger.

Så har også personell med denne bakgrunn vært nytt under arbeidet med vurdering av disse systemene. Årlig ”eksamen” for NIKE-batteriene var Annual Service Practice (ASP), skarpskyting i USA eller på Sardinia, McGregor Range, New Mexico og Capo San Lorenzo. Økonomien tillot ASP for kun to batterier pr år fra 1984 og i 1988 var det slutt med skarpskyting.

På Linderud i januar 1991 var saken klar. NIKE-bataljonen løste sin rolle i luftforsvaret av Østlandsområdet gjennom tretti år og etablerte et luftvernrakettmiljø som fortsatt består.

På denne bakgrunn kan vi se frem til feiring av NIKE-bataljonen

Lørdag 20. Juni 2009, Plaza Hotell i Oslo

Den Østenfjeldske Kysttelegraf 1808 - 1814

Den optiske Telegraf i Fredriksvern

Gjenreising av Den optiske Telegraf - Kaptein Ole Ohlsens Modell - ble feiret på Signalen med salutt fra Fredriksvern Verft, fanfare ved flaggheising og eget musikkstykke fremført for anledningen, av Stavern Agnes Musikkorps - Lørdag 7. juni 2008. Fra Larvik kommune møtte varaordfører Knut Anvik. Norsk Telemuseum og Risør Museum var representert med henholdsvis Terje Norli og Terje Ellefsen, Kjell Egestad og Arne Johan Berg. Tidsmessige uniformer til aktørene under seremonien og etterfølgende lunsj i Smia, Fredriksvern Verft, satte et fargerikt preg på feiringen av 200 års jubileet for Kaptein Ohlsens prøver med Den optiske Telegraf i Fredriksvern i 1808.

Den 8. juni 1996 ga Norsk Telemuseum Den optiske Telegraf - Kaptein Ohlsens Modell - til Signalens Venner i Stavern. Her ble de første prøvene med optisk telegraf i Norge utført i 1808. Systemet ble bygget ut og fungerte som militært varslingsystem og

samband langs kysten fra Trondheim til Hvaler frem til freden i 1814. Ohlsens optiske Telegraf ble en revolusjonerende forbedring av de gamle vardene og flaggsignalene som skulle brukes når ufred truet landet. Telegrafen viste seg å være et meget effektivt varslingsystem for trafikken langs kysten. Varslingen gjaldt både vanlig trafikk og fiendtlige skip. Systemet besto av ca 270 stasjoner fordelt på tre linjer. I 1809 ble Den Nordenfjeldske, Den Bergenhusiske og Den Østenfjeldske satt i stand, hvor en del var hovedstasjoner med relèstasjoner i mellom. Stasjonen på Signalen i Fredriksvern var en hovedstasjon, mens de to nærmeste, Rauholmen (Midtholmen) i Viksfjord og Andvik Varde, hadde status som repeterstasjoner. Betjening var skipper eller styrmann som signalbestyrer på hovedstasjon, los på relèstasjon med hjelpemenn fra Kystvernet (datidens heimevern). Signalsystemet som avløste de tidligere flaggsystemer,

Alle tre bilder: Fra markeringen den 7. juni 2008. Foto: FVV

hadde utgangspunkt i tallkoder, i det hver klaff representerte ett tall. Ved å summere tallene kunne en ut fra Signalboken finne informasjonen som ble formidlet. På hovedstasjonen observerte en situasjonen, valgte fra Signalboken det signal som passet best og sendte tallkoden til relèstasjonen. Meldingen på Signalen idag, er no. 29: "Fjenden har jaget og taget et af vore Krigsfartøier".

Se Værfts-Magazinet Nr.2 Juni 2008 side 20 -33.

Signalens Venner ble stiftet 7. desember 1995 og har som formål å ivareta alle interesser og gjøremål knyttet til Signalen på vegne av Venner av Gamle Stavern, Stavern Vel, Fredriksvern Verfts Venner og Stavern Rotary Klubb. Den optiske Telegraf har ikke vært montert på Signalen de siste årene. Årlig slitasje fra 1996 medførte at rigg og mast måtte skiftes ut. Det er derfor med glede Signalens Venner har kunnet gjenreise den med materialer fra Larvik Impregneringskompani AS, utført av Byggmester Paul Rødbøl jr., tolv år etter at Den optiske

Telegraf - Kaptein Ohlsens Modell – ble mottatt av Signalens Venner fra Norsk Telemuseum. Så er det også gjort noen endringer i forhold til den opprinnelige utgaven. Tauverk for klaffene er sløyfet. I stedet er klaffene satt i en posisjon med tallkoden 29. Grove og dypimpregnerte trematerialer gjør det mulig å ha telegrafan oppe året rundt. De to klaffene midt på er bredere enn de fire øvrige(overensstemmende med originalen) og dessuten er Signalen plassert med en posisjon som gjør den lett synlig fra Stavern.

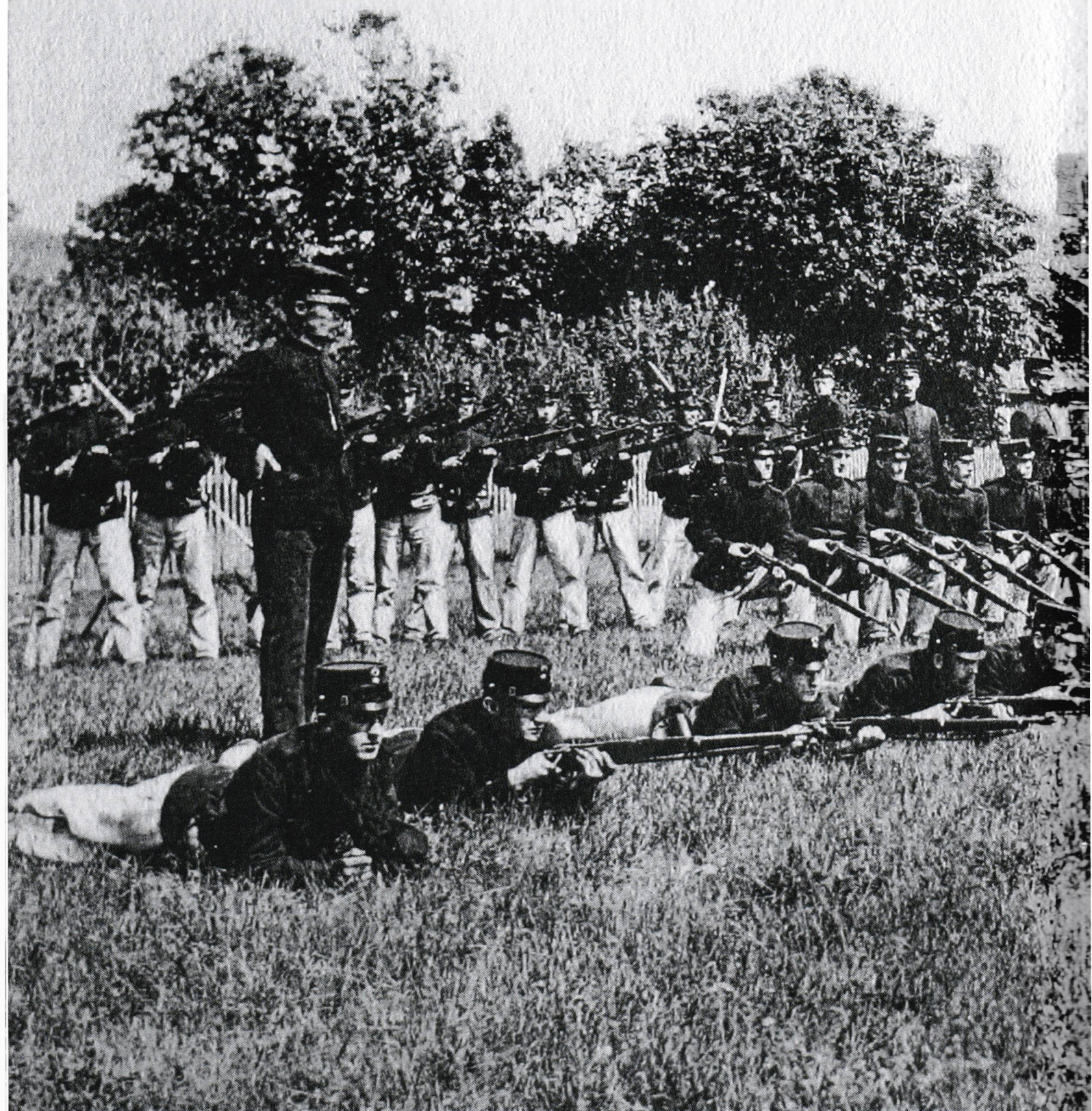

Med gjenreisningen av Den optiske Telegraf har Stavern fått tilbake nok en historisk severdighet som kan ses i miles omkrets. Interessen for Signalen medførte i sin tid øket besøk på stedet av turister og skoleklasser. At stadig flere enkeltpersoner viser interesse for den tas som bevis på at Signalen forsvaret sin plass blant severdighetene i Stavern.

*Finn Otterstad
Signalbestyrer*

Skyte eksersis på området mellom Smia og Dammen ca. 1900.
Foto. Stein Høibøs postkortsamling.

Fra Frel

edriksuærn

3-8-06.

Kulturskrinet

Som tidligere år ble det også denne høsten gitt informasjon om Fredriksvern Verft betydning for Stavern og områdene her omkring fra den dag Fredrik V bestemte at Verftet skulle bygges. Dette er et tilbud til alle elevene i 9. klasse ved ungdomskolen i Larvik Kommune. I år var det 530 gutter og jenter som fikk dette tilbudet. Oreienteringen gis først ved oppmøte i vårt auditorium for der etter å få en omvisning rundt i Leiren med orientering om de forskjellige bygningene, anlegg og deres historie. Det er vår tidligere formann Per Inge Olsen som står for historiefortellingen i auditoriet og våre trofaste guider som Hans Støvern,

Fra Kulturskrinets uke på verftet i 2008. Foto: FVV

Hans Chr Kjeldsen, Jan Fjeld og flere tar seg av omvisningen rundt i leiren. Vi håper på denne måten å gi ungdomskoleelevene i kommunen en bakgrunn om Leirens historie som de senere kan ha glede av og videreformidle.

En av FVV's flittige medarbeidere i action, Jan Schipstedt. Foto: FVV

Kveldsvandring på Verftet

Denne sommeren ble det også gjennomført kveldsvandring på verftet, primært som ett tilbud til sommerturistene. Kveldsvandringen er som en ordinær guiding på Verftet, men den avsluttes med besøk i Kadettbrakka med utstillingen der og med kaffe og vaffer i vårt møterom. Oppmøte har vært varierende, men den siste guideturen var oppmøte storartet, noe som fremgår av bildet. Kaffe og vaffeltilbudet gir en fin avslutning på guideturen og det gir god mulighet for salg av bøker og andre gjenstander. I tillegg gir det mulighet for å bese utstillingen i Kadettbrakka, stille spørsmål om foreningens arbeid og sågar tegne medlemskap.

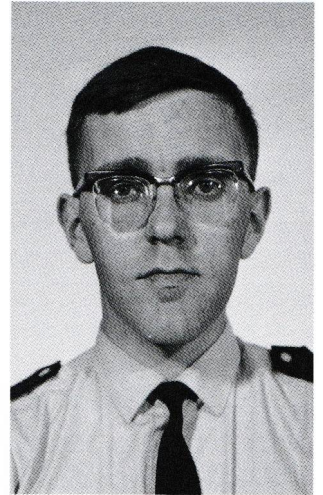
Klipp fra arkivet

Redigert av Per Inge Olsen

I forrige Værftsmagazin viste vi et bilde av et juleball for befalelever som vi ønsket opplysninger om. Vi har fått flere tilbakemeldinger. Dette var juleball for elevene ved befalskull nr 7, inntak 1952/53. Stedet var restaurant Blomsterhaven på Grand hotell i Larvik. Mange av våre lesere har sikkert stiftet bekjentskap med denne restauranten og fra et medlem får vi opplyst at restauranten åpnet for første gang høsten 1952. Haftor Bjørnstad, som var elev ved dette kullet, forteller i en e-post at 85 aspiranter ble tatt opp som befalelever 26. august 1952 og at 73 ble uteksaminert som sersjanter 18. september 1953. Videre sier han at Rolf Kristiansen var sjef for Skolebatteriet, Egil Tørklep var UB-sjef, major Ruud skolesjef og kaptein Stavseth skolens NK.

Vi håper på like god respons når vi nå presenterer noen portretter av personer vi ikke har navn på.

Har du tips om bildene send e-post til peinge-o@online.no eller ring 932 66 620.

1958

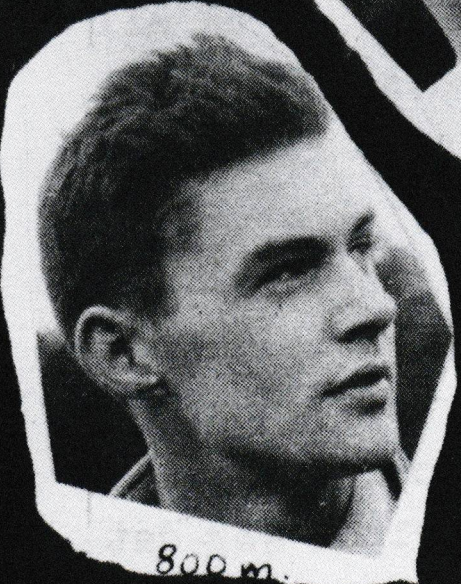
LEIR - MESTERE 1958.

Diskos Kl. II

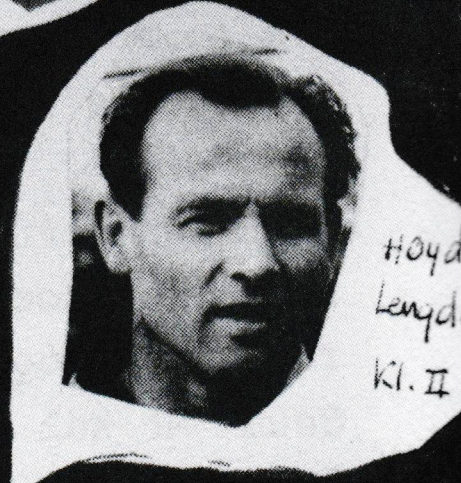
Høyde Lengde Kl. I

800 m.

Diskos Kl. I

Høyde Lengde Kl. II

Kule Kl. II

1500 5000 Kl. I

"Speaker'n" FNR. BJØRGAN

100 m Kule Kl. I

5000 Kl. I

Undertegnede 04 har lagt merke til at det blant befal blir reagert på forskjellig måte når en overordnet forsøker å være morsom. Etter i lengre tid å ha gjort studier i marken har jeg kommet fram til at dette har noe med vedkommendes status å gjøre.

og så var det historien om ---

Ho, -hi, - ha-ha-ha
Det var den beste jeg noen gang har hørt -- ha-ha-tantastisk! -Ho-hi-

ENGASJERT-LATTER

Denne latter kan ha en varighet på opp til 20-25 minutter og har i flere tilfeller resultert i ;
A Magekrampe, B 3 to tilfeller forfremmelse

og så var det historien om ---

Ho-Ho-ja -det var jammen en av de bedre -- ha-ha ..

ÅREMÅLS-LATTER

Denne latter som vanligvis er dypere og mere avrundet har svært ofte en varighet på 10-12 minutter, og kan resultere i ; A forfremmelse
B Fast ansettelse
C Sivil Status !!

og så var det historien om ---

hm- Sorry, sir, hørt'n før!

FAST ANSATT-LATTER

NB Denne latter blir også i rene unntakestilfeller brukt av engasjert befal som i nærmeste framtid skal gå over til sivil status --.

og så var det historien om ---

Skulle det derre være en vits eller ?

Sivil-LATTER

Forekommer ikke i denne forbindelse !.....

Kap. IV.

Nyttige selvøvelser.

§ 11. Øvelser med gevær.

33. Ammunition er kostbar og anledningen til at komme paa skytebane ofte liten, derfor kan det for mange ikke bli saameget av med selve skytningen, som ønskelig kunde være. Men istedet gjælder det da at drive paa med andre øvelser, som ogsaa er nyttige for skyteferdigheten.

Det kan dels være sigtning og avtrækning i de forskjellige anlægsstillinger med ekser-serpatroner eller utskudte tomhylser, og den slags øvelser kan enhver foreta hvorsomhelst, naar en kan faa fat i et gevær; dels øvelser som bare gaar ut paa at styrke armene (arm-gymnastik med stokker).

Saadanne øvelser bør dog ikke foretages umiddelbart før skytning.

Følgende øvelser er især nyttige:

34. **A n l æ g n i n g s ø v e l s e r.** Bare selve anlægningen, uten sigtning eller avtrækning: Hodet vel op.

Ved disse øvelser skal man søke — foruten at styrke armen — at vænne sig til at

føre geværet sikkert op paa sin plads i anlægsstillingen.

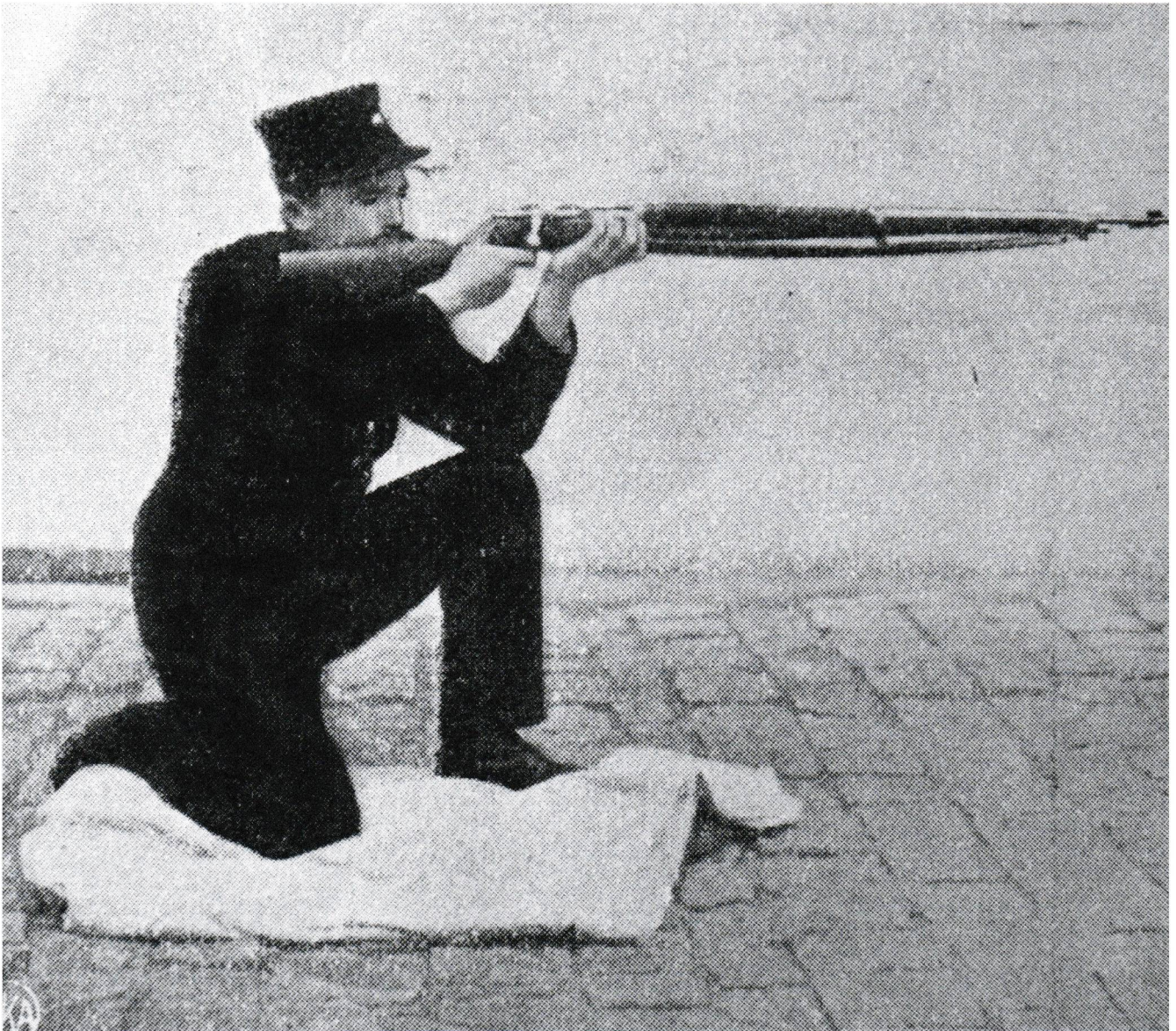
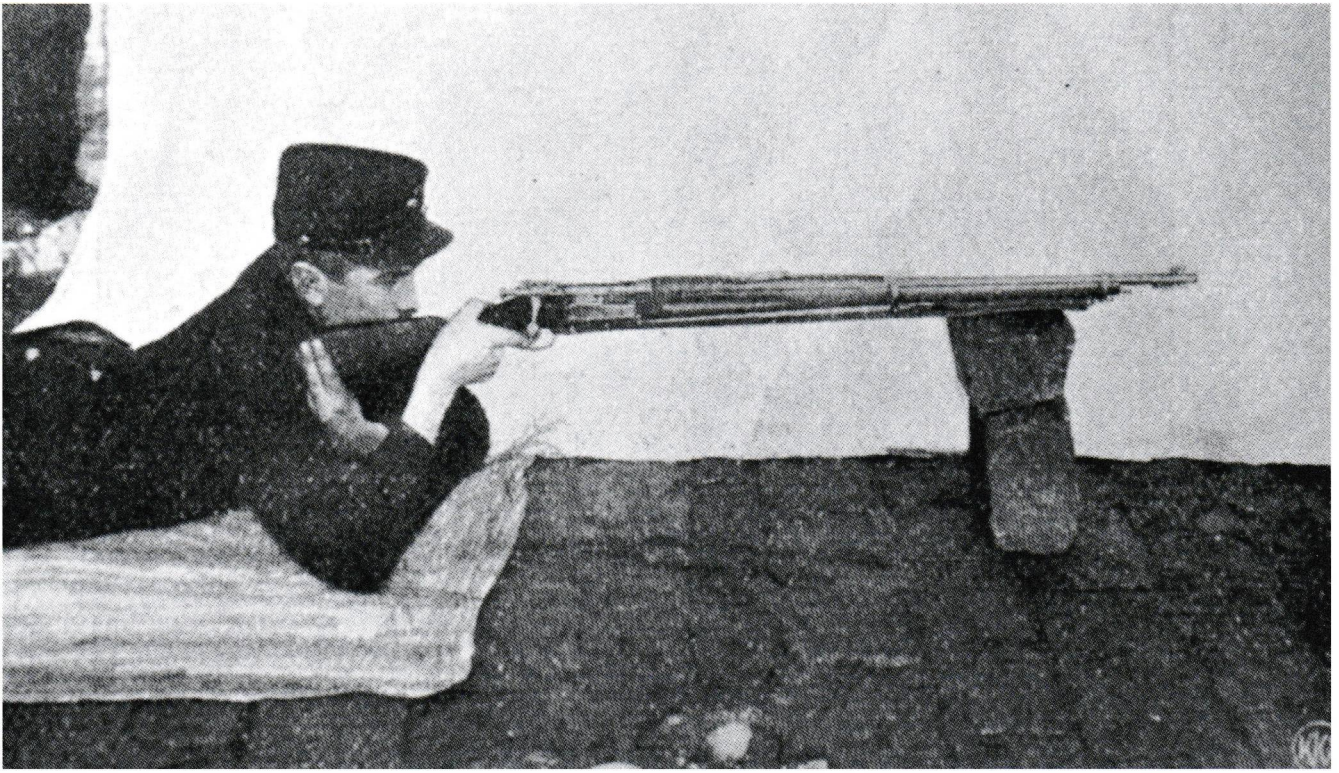
Forat høire haand kan ha rigtig tak, maa hanen være spændt og høire pekefinger i avtrækkerbøilen.

Ved øvelse i staaende anlægsstilling kommer det mest an paa at sætte kolben paa rigtig plads, desuten paa at faa armene i rigtig stilling — venstre albu og haandled godt under — med det samme kolben sættes ind: altsaa ingen bevægelse bagefter.

Ved øvelse i knæstaaende anlægsstilling gjælder det tillike at arbeide med at finde og vænne sig til en bekvem nedsiddende stilling.

Gjør flere anlægninger efter hverandre, men i begyndelsen ikke mange ad gangen, efterhaanden flere og flere, men aldrig flere, end at alle gjøres rigtig. At øve sig i gale anlægninger skader kun.

Naar anlægningen utføres rigtig, skal geværet peke saaledes mot maalet, at indsigtningen bare kræver en liten bevægelse til. Ved anlægsøvelser uten sigtning bør man av og til, efter at ha tat geværet op, bøie hodet og se efter, om geværet peker saaledes mot maalet. Derfor bør ogsaa disse øvelser foregaa mot et bestemt maal.

35. **A n l æ g n i n g m e d s i g t n i n g.** At holde geværet aldeles urokkelig stille i anlægsstilling er ikke mulig for noget menneske; det vil altid gjøre ialfald smaa bevægelser; det lægger man snart merke til, men jo mindre det svinger, des lettere blir det at vælge et heldig øieblik til at trække av i. Derfor er det nyttig at øve sig i at holde geværet indsigtet i anlægsstilling. Jo længer man kan holde geværet uten synderlig bevægelse, desto sterkere er man, og desto støere kan man holde geværet den korte stund, som sigtningen kræver.

Begynd med kortvarig anlægning med sigtning mod et skarpt punkt, tæl sagte f. eks. til 10. Læg efterhaanden paa, men ikke mange anlæg hver gang. Hovedsaken er at sigte hele tiden og se at holde geværet rigtig indsigtet. Blir bevægelsen for stor, begynner du at bli træt; ta saa geværet ned igjen.

Senere, naar du har faat mere øvelse, kan du gjøre det vanskeligere ved at ta øvelsen, naar du har sprunget eller arbeidet og er andpusten; kan du da holde det støt en stund, er det udmerket.

36. **A n l æ g n i n g m e d s i g t n i n g o g a v t r æ k n i n g.**

Til denne øvelse er det heldig at ha en skive, delt i 4 ruter, med forskjellig farve, og sigte paa midtpunktet.

Det gjælder især at arbeide med rolig men sikkert avtræk; ikke langvarig anlæg, men avtrækning, saasnt sigtelinjen peker mot det valgte sigtepunkt; og saa at sigte hele tiden og lægge merke til, om geværet bevæger sig, og altsaa sigtelinjen flytter, i avtrækningsøieblikket; da skal du si, hvorhen det peger; det sees let mot de forskjellige farver (f eks. halvveis op i det blaa, øverst midt i det røde eller lign.)

Avtrækningsøvelser bør foretages med ekser-serpatroner eller tomhylser med brugt tændhat.

37. Sigteøvelser mot løsblink («Feil-triangel»). Løsblink bedst av blik, sortmalt, trekantet eller rund, med en pinde til haandtak; den runde med hul i midten; den trekantede med hul i det frie hjørne. Geværet fastliggende i et stativ (tre stokker og en sandpose), helst omtr. 15 m. fra en væg; et hvitt papir paa væggen i sigtelinjen. En sigter; en holder løsblinken mot papiret (trekantet blink med spidsen ned). Den, som sigter, maa ikke røre geværet; han tilsiger den anden at føre løsblinken op eller ned, tilhøire eller tilvenstre, indtil han har spidsen

(underkanten) i sigtelinjen; den anden merker da punktet med blyant gjennom hullet i blinken, og tar den derpaa bort fra papiret. Derefter gjøres det samme to ganger til, uten at geværet røres. De tre punkter forenes med blyantstreker til et triangel, «feiltriangel», som viser sigtningens nøiagtighet. Jo bedre sigtning, des mindre triangel. Er triangellet høit og smalt, viser det, at den, som har sigtet, ikke har været paapasselig med at ta strøket korn; er triangellet lavt og bredt, viser det, at klemt korn er feilen.

38. **A r m g y m n a s t i k m e d s t o k k e r**, ganske de samme øvelser som i gymnastiken: Armstrækninger opad, udad og fremad. Stil dig med føtterne $\frac{1}{2}$ skridt fra hinanden, en passe tung træstok horisontal foran laarene i begge hænder, med rette arme. Armstrækning fremad og opad, armhævning fremad opad og sænkning fremad nedad.

Samme utgangsstilling, hold stokken ret op og ned i den ene haand med tak om tyngdepunktet, hoftefæste med den anden, gjør de forskjellige armstrækninger. Stræk dernæst armen fremad, hæv den op, sænk den utad; gjentag bevægelsen nogle gange. Byt om og gjør samme øvelse med den anden arm.

53

Armstrækningerne kan ogsaa udføres med en stok i hver haand.

Søk at holde kroppen og skulderen stille; det er med armen bevægelsen skal gjøres. Hold ikke længer paa ad gangen eller ta ikke flere øvelser, end du kan klare uten særlig anstrengelse.

§ 12. *Avstandsbedømmelse.*

39. En færdighet, som er meget nyttig for enhver skytter, men som det tar tid at opnaa, er dygtighet i avstandsbedømmelse. Jo før man begynder at øve sig desto bedre. Begynd derfor likesaagodt straks.

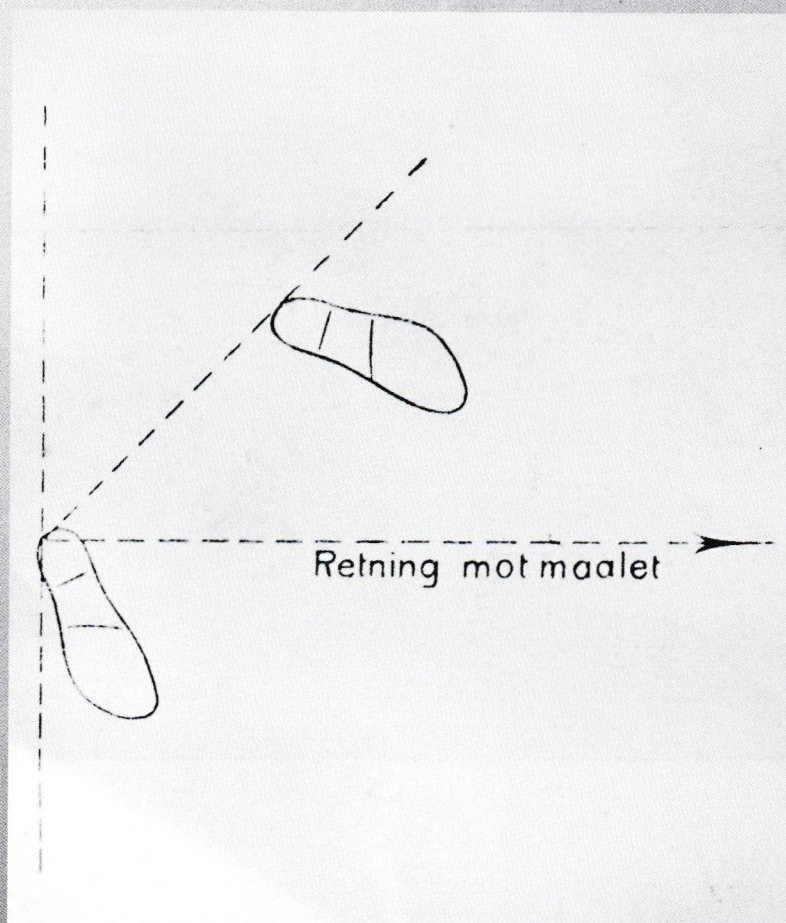
Se at faa maalt op etsteds en 100 m. lang linje f. eks. langs en vei. Gaa frem og tilbake langs linjen flere ganger, og tæl skridtene, saa du ved, hvormange skridt du gjennemsnitlig bruker paa 100 m. Kan du faa maalt op flere forskjellige linjer, saa desto bedre. Læg merke til, hvor langt 100 m. ser ut paa marken.

Prøv saa senere stadig at bedømme andre korte avstande indtil 300 m., men forsøg ikke paa at bedømme nøiagtigere end i hele eller halve hundreder, altsaa 100, 150, 200, 250 eller 300; men ikke f. eks. 220 eller lign.; det blir bare gjætning.

Gaa hvergang op den avstand, du har bedømt, saa du ser, om du har bedømt rigtig eller ikke.

Især naar du gaar efter en vei, har du god anledning til slik øvelse. Bedøm en og anden gang avstanden til et punkt et stykke fremad, og tæl saa skridtene did.

Skulde du bli sikker i at bedømme saadanne korte avstande, kan du forsøke dig paa længere, i begyndelsen helst paa steder, hvor du kjender de kortere, som du da kan bruke til sammenligning.

4.rekke: Vaage, Falkfjell, Sellevold, Krogh, Høgvall, Paulsen. - 3.rekke: Lødoen, Ostad, Storheil, Kokkim, Berg, Johansen, Huseby, Bredesen, Dalene.
2.rekke: Kristoffersen, Haugan, Øvsthus, Haugen. - 1.rekke: Storli, Lindemark, Skryten, Sorhaug, Steira, Ringstad, Kjellelvold, Dalen.
Foran: Sandanger, Otterstad og Strømmen

Foto. Putte Solberg

Stemning ved kanalen
Foto: Putte Solberg